

მეტაფიქცია, როგორც კომუნისტური იდეოლოგიის კრიტიკის
ინსტრუმენტი გივი მარგველაშვილის რომანში
„კოლხი მედეა კოლხოზში“

მოსემვილი თინათინ

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/tuw.2022.17>

აბსტრაქტი. წინამდებარე სტატიის განხილვის საგანია გერმანულენოვანი ქართული მიგრანტი ავტორის გივი მარგველაშვილის (1927-2020) რომანი „კოლხი მედეა კოლხოზში“ („Die Medea von Kolchis in Kolchos“, 2017). ნაშრომში გაანალიზდება რომანის მეტაფიქციური, ინტერტექსტობრივი, ინტერმედიალური, ავტორეფლექსიური და ავტოფიქციური მონაკვეთები. მეტაფიქციური ჩანართები რომანის თითქმის ყველა სტრიქონში ახსენებს მკითხველს ნაწარმოების ფიქციურ ხასიათს. თუმცა მარგველაშვილის შემოქმედებაში მეტაფიქციის დანიშნულება მხოლოდ ლიტერატურული ტექსტების ფიქციური ხასიათის გამიშვლება არ არის. მისი ძირითადი ფუნქცია იდეოლოგიის კრიტიკაა. მარქსისტულ-ლენინისტური იდეოლოგია რომანში შედარებულია მტვერთან, რომლისგანაც უნდა გაიწმინდოს საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის გონება. ჰორიზონტისა და გონების გაწმენდა კომუნისტური იდეოლოგიისგან, რომანის პროტაგონისტ ვაკუშის აზრით, უკეთესად სუნთქვის შესაძლებლობას მისცემს ხალხს, წიგნის მთავარ პერსონაჟებს სიტყვის თავისუფლება მიეცემათ, მათ შეეძლებათ თავისუფლად გამოთქვან აზრი ამა თუ იმ საკითხის შესახებ. სტატიაში ასევე განვიხილავთ კოლხი მედეას მსგავსების საკითხს საბჭოთა კავშირის მთავარ იდეოლოგებთან, ლენინთან და სტალინთან და ამასთან იმას, თუ რატომ უნდა წაიკითხოს მერაბ ბერძენიშვილის მიერ შექმნილმა, ბიჭვინთის სანაპიროზე აღმართულმა მედეას ქანდაკებამ აღმოსავლეთ გერმანელი მწერლის კრისტა ვოლფის რომანი „მედეა. ხმები“ („Medea. Stimmen“, 1996), ლენინისა და სტალინის ძეგლებმა კი სოციოლოგ კარლ მარქსის მთავარი ნაწარმოები „კაპიტალი“ („Das Kapital“, 1867/1883/1894). გარდა ამისა, ყურადღებას გავამახვილებთ „ვაკუშის ამბებზე“, რომლებიც ნაწარმოების მრავალ ადგილას გვხვდება და რომლებიც უშუალოდ უკავშირდება გივი მარგველაშვილის ადრეულ შემოქმედებას, სახელდობრ, მისი ავტობიოგრაფიული რომანების ციკლს „კაპიტანი ვაკუში“. დასკვნაში შევეცდებით გადმოვცეთ გივი მარგველაშვილის მეტაფიქციური ნაწარმოების „კოლხი მედეა კოლხოზში“ მთავარი შეტყობინება.

საკვანძო სიტყვები: გივი მარგველაშვილი, კოლხი მედეა კოლხოზში, ვაკუში,

საბჭოთა კავშირი, იდეოლოგია, კრიტიკა, მეტაფიქცია.

საქართველოში გერმანულენოვანი ქართველი მიგრანტი ავტორის გივი მარგველაშვილის შემოქმედების რეცეფციასა და გავრცელებას იწყებს გერმანისტი, მწერალი და მთარგმნელი ნაირა გელაშვილი. ნაირა გელაშვილის გარდა, მარგველაშვილის შემოქმედების ქართველი მკვლევრები არიან ალექსანდრე კარტოზია, ნანა გაფრინდაშვილი, ლევან ცაგარელი, ნუგეშა გაგნიძე, ზაალ ანდრონიკაშვილი და სხვ. ნაირა გელაშვილი რომანს *კოლხი მედეა კოლხოზში* იუმორისტულ ექსპერიმენტად, მხატვრული თამაშის, სიურრეალიზმისა და მეტარეალიზმის ნიმუშად მიიჩნევს. „ეს არის წიგნი წიგნზე, ან: წიგნებზე. კერძოდ, ეს არის წიგნი მავანი ავტორის – ვაკუშის წიგნების ბედზე, უფრო სწორად, უბედობაზე. მთელი მოქმედება ფაქტობრივად ავტორის წარმოსახვაში და მის მიერ მანამდე დაწერილი ავტობიოგრაფიული ტექსტის შიდა სივრცეში ხდება“ (გელაშვილი, 2021). მარგველაშვილის შემოქმედების გერმანულენოვან მკვლევრებს შორის ერთ-ერთი ლიტერატურის კრიტიკოსი ზიგლინდე გაიზელია. თავის „ონტოტექსტუალურ“ რომანებში მარგველაშვილი ქმნის მეტაფიქციური წიგნის სამყაროს, რომელიც შეიძლება გაგებულ იქნას, როგორც ნებისმიერი ფორმის დიქტატურის მეტაფორა (Geisel, 2017). გაიზელის აზრით, გივი მარგველაშვილის მთლიანი შემოქმედება თვითგათავისუფლებას ემსახურება. რომანში *კოლხი მედეა კოლხოზში* კი ეს აქტი ხორციელდება „მეტაფიქციური წიგნის სამყაროს“, „ნამდვილი“ და „საკითხავი“ ავტორისა და „ხელოვნური მკითხველის“ მეშვეობით (იქვე). ამდენად, მეტაფიქციური წერა გივი მარგველაშვილის შემოქმედებაში არ არის მხოლოდ მკითხველების მისაზიდი, გასართობი, ტრივიალური ლიტერატურული ხერხი. იგი გაცილებით უფრო სერიოზულ, მნიშვნელოვან და მასშტაბურ მიზანს ემსახურება. მეტაფიქცია მიგრანტი ავტორის ტექსტებში იდეოლოგიის კრიტიკის ინსტრუმენტად გვევლინება.

მეტაფიქცია, როგორც ფიქცია ფიქციის შესახებ (Hutcheon, 2013) შეიცავს კომენტარებს თავისივე ნარატიულსა და ენობრივ რაობაზე და აშიშვლებს ნაწარმოების ხელოვნურობას. მეტაფიქციამ როგორც ფიქციურობის კრიტიკამ შეიძლება წინ წამოწიოს სტრუქტურული, ფორმალური ან ფილოსოფიური ასპექტები; ავტორთა უმრავლესობას გაცნობიერებული აქვს მეტაფიქციის აღნიშნული შესაძლებლობები და სავარაუდოდ, ისინი ამ ყველაფრით ექსპერიმენტობენ კიდევ, წერს ამერიკელი მკვლევარი რობერტ შოულსი (შდრ. Scholes, 1979).

იდეოლოგია, ლიტერატურის მარქსისტ თეორეტიკოს ტერი იგლტონის აზრით, ბრძოლის ფარული საშუალებაა ჰეგემონიის შენარჩუნების, ლეგიტიმაციისა და მისი დამატებითი განმტკიცებისთვის (შდრ. Eaglton, 1991). იდეოლოგიით ხდება იდეების პროპაგანდა, მათი წარმოჩენა უნივერსალურ მოცემულობებად და სხვათა უგულებელყოფა. ასეთი მისტიფიკაციით ხდება საზოგადოებრივი კონფლიქტების, დაპირისპიებების შენიღბვა ან დამალვა, მიიჩნევს იგლტონი (შდრ. Eaglton, 1993). სოციოლოგ მაიკლ შმიდის აზრით, იდეოლოგიები გამორიცხავენ გაბატონებული სტრუქტურის ძალაუფლების კრიტიკასა და დისკუსიას ამის შესახებ. ისინი

საფრთხეს უქმნიან განსხვავებული მოსაზრებების არსებობას, მათ დისკრიმინაციას ახდენენ და უფრო მეტიც, ალტერნატიული სიმართლისა თუ საპირისპირო მოსაზრების არსებობას გამორიცხავენ (შდრ. Schmid, 1974). გივი მარგველაშვილი თავის შემოქმედებაში სწორედ ალტერნატიული სიმართლის არსებობის დამტკიცებას ცდილობს, რისთვისაც იგი მეტაფიქციურ ექსპერიმენტებს მიმართავს.

რომანის *კოლხი მედეა კოლხოზში* მოქმედება ვითარდება საბჭოთა კავშირის პერიოდში, ბიჭვინთის სანაპიროზე, სადაც მერაბ ბერძენიშვილის მიერ შექმნილი მითოლოგიური მედეას ქანდაკებაა აღმართული. როგორც ნაირა გელაშვილი აღნიშნავს, „გივი მარგველაშვილი წლების მანძილზე, ღრმა საბჭოთა უძრავობის პერიოდში, რამდენიმე მეგობართან ერთად ისვენებდა ხოლმე ბიჭვინთაში მდებარე ე.წ. „ციტრუსოვი სოფოზში“, იქვე იყო მედეას ქანდაკებაც“ (გელაშვილი, 2021), ალბათ სწორედ აქედან უნდა წამოსულიყო აღნიშნული ნაწარმოების შექმნის ინსპირაცია. პირველი პირის მთხრობლისგან, ასეთად რომანში „ხელოვნური მკითხველი“ გვევლინება, შევიტყობთ, რომ წიგნის ამ სამყაროში პერსონაჟების ცხოვრება მკითხველის წარმოსახვაზეა დამოკიდებული. როცა ნაწარმოებს მკითხველი არ ჰყავს, პერსონაჟები „წაუკითხველობის სენით“ (გერმ. Leserschwindsucht)¹ ავადდებიან, სასიცოცხლო ენერჯია ეცლებათ და ტექსტობრივ არსებობას წყვეტენ. „მოთხრობებსა და ლექსებში პერსონაჟები მხოლოდ მაშინ ცოცხლობენ, როცა მათ კითხულობენ“ (Margwelaschwili, 2017: 6), - ვკითხულობთ რომანში. სწორედ მკითხველის არყოლის გამოა დასუსტებული ნაწარმოების მთავარი მოქმედი პირი ვაკუუმი, რომელიც საბჭოთა კავშირის გენერალთან შეხვედრის ნაცვლად, თავბრუსხვევის გამო, ძირითადად სასტუმროს ნომერში ან ზღვის სანაპიროზე წევს.

რომანში *კოლხი მედეა კოლხოზში* მეტაფიქციური თხრობა პირველივე გვერდიდან იწყება, რაზეც იმთავითვე მიგვანიშნებს სიუჟეტში პერსონაჟად შემოყვანილი „ხელოვნური მკითხველი“, რომელმაც იცის, რომ იგი ავტორმა ვაკუუმმა სპეციალურად შექმნა „ვაკუუმის ამბების“ წასაკითხად - „ჩვენმა ნამდვილმა ავტორმა ვაკუუმმა [...] მე, მისი ხელოვნური მკითხველი, წერისას შექმნა“ (Margwelaschwili, 2017: 8). ნაწარმოების პროტაგონისტის - ახალგაზრდა ვაკუუმისთვისაც ცნობილია, რომ იგი ავტორის ფანტაზიის ნაყოფია: „მე შევიტყვე სიმართლე ჩემი არსის და ზოგადად, „ვაკუუმის მოთხრობებში“ ყოველივეს არსის შესახებ. სახელდობრ, ეს არის ტექსტის სამყაროსეული და ტექსტის ან უფრო ზუსტად, წიგნის პერსონაჟული არსი, აქ ჩვენ ყველა წიგნის პერსონაჟები ვართ, ე.ი. არსებები, რომლებიც მხოლოდ მკითხველის წარმოსახვაში ცხოვრობენ“ (Margwelaschwili, 2017: 94). „ეს გივი მარგველაშვილის მეტარეალისტური აღმოჩენაა: წიგნის გმირები ცოცხალ არსებებს წარმოადგენენ, რომლებმაც იციან რომ წიგნის გმირები არიან; [...] ამ უხილავ არსებებს შესწავლილი აქვთ თავიანთი განზომილების კანონები და შესაძლებლობები, თუ როგორ და როდის შეიძლება ეს კანონები დაარღვიონ; მათ განსაკუთრებული მიმართება აქვთ როგორც თავიანთ ავტორ-შემოქმედთან, ისე

¹ აქ და შემდგომ თარგმანი ჩვენია. (თ. მ.)

მკითხველებთან. თვითონაც აკვირდებიან მათ თავიანთი წიგნიდან (გელაშვილი, 2021). პერსონაჟ ვაკუშს გაცნობიერებული აქვს, რომ ყოველივე ავტორის ნებასა და წარმოსახვაზე დამოკიდებული: „გეცოდინებათ, რომ ყოველი ლიტერატურული ტექსტის სამყარო მისი შემქმნელის ნებისა და წარმოდგენის სამყაროა, და რომ ეს შოპენჰაუერიზმი არსად არ არის ისეთი მოქმედი, როგორც ბელეტრისტიკული წიგნის სამყაროში“ (Margwelaschwili, 2017: 107). „გივი მარგველაშვილის (აქ: ვაკუშის) პერსონაჟებმა იციან, რომ მათი ბედისწერა მთლიანად დეტერმინირებულია, ის მათმა ავტორმა განსაზღვრა: მან მიუსაჯა ყველას ერთ გარკვეულ სიუჟეტში ცხოვრება, მან დაადგინა ვინ მთავარი გმირია, ვინ მეორეხარისხოვანი თუ წამიერად გაელვებული; ასევე დაადგინეს მილიონობით სხვა ავტორებმა, რომელმაც პერსონაჟმა რომელი უნდა მოკლას, ვინ ვის უნდა უღალატოს, ვინ ვის უნდა შეუყვარდეს, ვინ ვის უნდა დაშორდეს თუ უღალატოს ამ სიუჟეტში. და ეს ყველაფერი იმდენჯერ მეორდება, რამდენჯერაც წიგნს წაიკითხავს ადამიანი. უსაზღვროდ განმეორებადი ერთი და იგივე ისტორია, მით უფრო თუ ეს ტრაგიკული ისტორიაა, პროტესტის გრძნობას იწვევს წიგნის გმირებში. ეს იგივეა, რაც დიქტატურაში ცხოვრება, თანაც უსასრულოდ განმეორებად იგივეობაში. მაგრამ თუ არავინ კითხულობს ამა თუ იმ წიგნს, მაშინ მეორე უბედურება იწყება: დახურულ ყდებს შორის მოქცეული ჰერმეტიკული ცხოვრება, პერსონაჟების თანდათანობითი დაავადება უმკითხველობის შედეგად, რასთანაც გვაქვს საქმე „კოლხ მედეაში“ (გელაშვილი, 2021). რომანის მეტაფიქციურობაზე მიუთითებს ფიქტიური, ტექსტის მიხედვით, ე.წ. „ნამდვილი“ ავტორი ვაკუშის პერსონაჟიც, რომელიც დიალოგს მართავს თავის პერსონაჟებთან, ეკამათება და მითითებებს აძლევს მათ. ნაირა გელაშვილი სწორედ ავტორ ვაკუშს მიიჩნევს წიგნის მთავარ გმირად და ღმერთთანაც კი ადარებს მას. ის ქმნის და ამოქმედებს აქ ყველას და ყველაფერს, მაგრამ ღმერთისა არ იყოს, – უხილავია, შენიშნავს იგი (შდრ. გელაშვილი, 2021). გარდა ზემოაღნიშნულისა, სიუჟეტში მყოფი ფიქტიური ავტორი ხაზს უსვამს თავის საქმიანობას - წერას და მასთან დაკავშირებულ უპირატესობასაც: „მე ვარ ავტორი და ყველაფერი რაც აქ ხდება, ჩემს განკარგულებაშია“ (Margwelaschwili, 2017: 24). პერსონაჟების და ფიქტიური ავტორის მიერ გაკეთებული მსგავსი მეტანარატიული კომენტარებითა და შენიშვნებით მკითხველი წაკითხულისგან უცხოვდება, მისი ესთეტიკური ილუზია ირღვევა, რაკი იგი კითხვის პროცესში აცნობიერებს, რომ მხატვრულ ნაწარმოებთან აქვს საქმე. იგი ამის გამო ვეღარ ახერხებს ნაწარმოების პროტაგონისტთან თავის გაიგივებას, როგორც ეს ჩვეულებრივ ტრადიციული ლიტერატურის კითხვის შემთხვევაში ხდება ხოლმე. რომანის მეტაფიქციურობაზე მიანიშნებს ისიც, რომ პერსონაჟებმა იციან რომელ ტექსტში იმყოფებიან, ისინი უმაღლეს სახელებს რომანის სათაურს - *კოლხი მედეა კოლხოზში* (Margwelaschwili, 2017: 17).

რომანის პირველივე გვერდებზე გვხვდება მფრინავი აპარატი, ე.წ. „პოლიპენ პოლიმატი“, რომელსაც აწერია რუსული სიტყვა „Pilesoss“, მის ცხვირზე კი წითელი ალმის ნაცვლად, ევროკავშირის ოქროსფერვარსკვლავებიანი მუქი ლურჯი დროშა ფრიალებს. მტვერსასრუტის ფუნქციაა საბჭოთა კავშირის ჰორიზონტისა და საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის გონების გაწმენდა მტვერისგან - მარქსიზმ-ლენინიზმის

იდეოლოგიისგან. გარდა ამისა, იგი ასევე წმენდს და ათავისუფლებს გონებას მეოცე საუკუნის „გოგლიმოგლისგან“, რომელშიც, ტექსტში არსებული განმარტების მიხედვით, სიმბოლურად იგულისხმება ის საშინელი პოლიტიკური არეულობები, რომლებიც ევროპის აღმოსავლეთით 1917 წლიდან დაიწყო². „პოლიპენ პოლიმატის“ მიერ ჰორიზონტისა და გონების გაწმენდა საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიისგან, რომანის პროტაგონისტის აზრით, უკეთესად სუნთქვის შესაძლებლობას მისცემს ხალხს, წიგნის მთავარ პერსონაჟებს სიტყვის თავისუფლება მიეცემათ, მათ შეეძლებათ თავისუფლად გამოთქვან აზრი ამა თუ იმ საკითხის შესახებ. თუმცა, როგორც ნაირა გელაშვილი შენიშნავს, საბჭოთა ადამიანების თავებიდან იქ ჩაწნეხილი ძალადობრივი იდეოლოგიის ამოშლა არ იქნება ადვილი (შდრ. გელაშვილი, 2021). მტვერსასრუტის დასავლური წარმოშობა იმაზე უნდა მიგვანიშნებდეს, რომ ევროკავშირი, საბჭოთა კავშირისგან განსხვავებით, იდეოლოგიებს არ ახვევს თავს თავის მოქალაქეებს და არც სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებას უზღუდავს მათ.

„ხელოვნურ მკითხველს“ არ მოსწონს სიუჟეტში ფანტასტიკური ელემენტის - მფრინავი მტვერსასრუტის შემოყვანა, რის გამოც ავტორს საყვედურს ეუბნება. მისი აზრით, ნამდვილმა მკითხველებმა დაკარგეს ინტერესი სიმბოლური და ფანტასტიკური საკითხავი მასალის მიმართ და სწორედ ეს არის ერთი-ერთი მიზეზი „ვაკუშის ამბებში“ მკითხველების დაბრკოლებისა. იგი ავტორს აკრიტიკებს მის მიერ გატარებული პოეტოლოგიური პრინციპებისთვის და ისეთი ამბების შეთხზვისთვის, რომელსაც მკითხველის გონება რთულად წვდება, რის გამოც იგი მალევე ანებებს თავს „ვაკუშის ამბების“ კითხვას. ნაწარმოების ფიქტიური ავტორი „ხელოვნური მკითხველის“ შიშებს უსაფუძვლოდ მიიჩნევს და მაგალითისთვის მოჰყავს *ჰარი პოტერი*, რომელიც მიუხედავად მისი ზღაპრული ხასიათისა, ძალიან წარმატებულია მკითხველებში. მას სწამს, რომ „პოლიპენ პოლიმატი“ მის ნაწარმოებში ყველაზე საინტერესო ხერხია, რაშიც მისი მკითხველები მალე დარწმუნდებიან; ეს კი მაშინ მოხდება, როცა მათთვის გასაგები გახდება მფრინავი მტვერსასრუტის დანიშნულება - ჰაერის გაწმენდა საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიისგან. ავტორიც საყვედურობს თავის „ხელოვნურ მკითხველს“, რაკი იგი მის ტექსტებზე უფრო მეტს ლაპარაკობს, ვიდრე კითხულობს. რომანში საკმაოდ დიდი მონაკვეთი ეთმობა ავტორისა და „ხელოვნური მკითხველის“ დიალოგსა და კამათს, რომელსაც ავტორი წყვეტს იმ მიზეზით, რომ მას ბევრი აქვს საწერი და აღარ სცალია. მოცემული მონაკვეთი დამატებით აშიშვლებს ნაწარმოების მეტაფიქციურ ხასიათს. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ამით არ მთავრდება რომანში არსებული მეტაფიქციური ელემენტები, მეტაფიქციური ჩანართები ტექსტის თითქმის ყველა სტრიქონში ახსენებს მკითხველს ნაწარმოების ფიქციურ ხასიათს. თუმცა აქ ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს,

² ვლადიმერ ლენინის მიერ 1922 წელს საბჭოთა კავშირის შექმნის საწინდრად სწორედ 1917 წელს რუსეთში მომხდარი თებერვლისა და ოქტომბრის რევოლუციები და მასთან დაკავშირებული მოვლენები მიიჩნევა.

რომ მეტაფიქციის დანიშნულება მხოლოდ ლიტერატურული ტექსტების ფიქციური ხასიათის გაშიშვლება არ არის. გივი მარგველაშვილის შემოქმედებაში მეტაფიქციის ძირითადი ფუნქცია იდეოლოგიის კრიტიკაა, იდეოლოგიის, რომელიც ადამიანს საღად აზროვნების უნარს ართმევს და კონკრეტული ჯგუფების ინტერესებს ახვევს თავს. მეტაფიქცია ფიქციის გაშიშვლებასთან ერთად იდეოლოგიების ილოზურულ ხასიათსაც ააშკარავებს. მკვლევარი პატრიცია ვო მეტაფიქციური რომანის კრიტიკულ პოტენციალზე მსჯელობს და მიიჩნევს, რომ ლიტერატურული კონვენციების გამოაშკარავებით საზოგადოებრივ კონვენციებსაც ეხდება ფარდა. მეტაფიქციური რომანები თავისუფლებისა და იდენტობის ირგვლივ ტრიალებენ და მათში ხშირად ისეთი ლიტერატურული, ფილოსოფიური და პოლიტიკური დისკურსები განიხილება, რომლებიც პირდაპირ შეესატყვისება ჩვენს სამყაროს (შდრ. Waugh, 2003).

„ხელოვნური მკითხველი“ ასრულებს ავტორის მიერ მიცემულ დავალებას, იგი სასიცოცხლო ენერგიას სძენს (თუმცა არა სრულყოფილს, რადგან იგი მხოლოდ „ხელოვნური მკითხველია“) რომანის მთავარ პერსონაჟს ვაკუმს, რომელსაც ნამდვილი მკითხველების არ ყოლის გამო უამრავი თავისუფალი დრო აქვს. (რომანში მოქმედება ავტორის მიერ შეთხზული სიუჟეტისამებრ მხოლოდ ნამდვილი მკითხველის ყოფნისას ვითარდება). „ხელოვნური მკითხველი“ გამოცოცხლებულ ვაკუმს მედეას ქანდაკებასთან შეამჩნევს. ვაკუმს ხელში კრისტა ვოლფის წიგნი *მედეა. ხმები*³ უჭირავს და ქანდაკებას რაღაცას კარნახობს. იგი ასევე ხედავს, როგორ უახლოვდება მფრინავი მტვერსასრუტი მედეას ფიგურას. აპარატი მედეას ქანდაკების ირგვლივ ტრიალებს, ეხვევა და ყურში რაღაცას ჩასჩურჩულებს. „ხელოვნურ მკითხველს“ ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ თითქოს მედეასა და მფრინავ აპარატს შორის დიალოგი იმართება. „ხელოვნური მკითხველი“ ცდილობს, ჩაწვდეს პერსონაჟის ჩანაფიქრს: რისთვის მოიყვანა ვაკუმმა „პოლიპენი“ მედეას ქანდაკებასთან? მედეას ქანდაკება ხომ უსულოა, მტვერსასრუტი კი, როგორც წესი, საბჭოთა კავშირის მოქალაქეების „სააზროვნო- და სალაპარაკო ოთახებს“ - გონებას წმენდს იდეოლოგიისგან; რა კავშირი უნდა ჰქონდეს მითოლოგიურ მედეას საბჭოურ კოსმოლოგიასთან? „ხელოვნური მკითხველი“ ვაკუმისგან შეიტყობს, რომ მას თავისი ანტითემატური ქმედებით - ე.წ. „ბიბლიობიოლოგიურ-თერაპიული“ ექსპერიმენტით მედეას გათავისუფლება სურს იმ მცდარი გადმოცემებისაგან, რომელიც მას ევრიპიდემ მიაწერა. სწორედ ამის გამო აძლევს გივი მარგველაშვილის რომანის პროტაგონისტი მერაბ ბერმენიშვილის მიერ გამოქანდაკებულ მედეას კრისტა ვოლფის წიგნს, რათა მან წაიკითხოს და შეიტყოს სიმართლე თავის შესახებ:

სასიხარულო ცნობა, რომელიც მას მივაწოდე, ამ წიგნშია. თქვა „საკითხავმა“ ვაკუმმა და მიმითითა კრისტა ვოლფის წიგნზე მედეა. რაც აქ მასზე წერია, ორიოდე წინადადებით გავაგებინე პოლიპის მეშვეობით, რომელის გამოყენებაც

³ აღმოსავლეთ გერმანელი მწერლის კრისტა ვოლფის რომანში *მედეა. ხმები* (*Medea. Stimmen*, 1996) ამბავი მოთხრობილია ექვსი პერსონაჟის მონოლოგით/ ხმით. რომანის მიხედვით მედეა კი არ არის თავისი შვილების მკვლელი, არამედ კორინთელები არიან. კრისტა ვოლფი მედეას, ევრიპიდესგან განსხვავებით, არც ძმის მკვლელობას მიაწერს (იხ. Wolf 1996).

„ტელეპათოფონის“ მსგავსად შეიძლება. - შენი ორი ვაჟი, მეიდოსი და პერესი, შენ არ მოგიკლავს, - მოვამახე მას. (Margwelaschwili, 2017: 105)

საცნაურია „ხელოვნური მკითხველის“ მიერ მეფე აიეტისა და არგონავტ იასონის აღქმა, - იგი მათ თავისი დროის „მამასახლისებად“ მიიჩნევს. გივი მარგველაშვილის რომანების ციკლში *კაპიტანი ვაკუში* კი „მამასახლისში“ დიქტატორი (სტალინი) იგულისხმება. „ხელოვნური მკითხველი“, რომელიც ზრუნავს იმაზე, რომ პერსონაჟები თემატურად მოიქცნენ და არ გადაუხვიონ ავტორის ჩანაფიქრს, მთავარ პერსონაჟს მისი არათემატური საქციელის გამო ავტორთან ჩივილით ემუქრება. თუმცა ვაკუშს ამის არ ეშინია, რაკი, მისი თქმით, ავტორმა - ნამდვილმა ვაკუშმა მისი საქმიანობის შესახებ ყველაფერი იცის და უფრო მეტიც, ეს ყოველივე მისი სურვილია. საბოლოოდ, ვაკუში თავის მიზანს აღწევს, მედეა კითხულობს კრისტა ვოლფის წიგნს და აცნობიერებს, რომ იგი არც ისეთი საშინელია, როგორც მას ევრიპიდე თავის ტრაგედიაში აღწერს. მედეას ქანდაკებას თანდათან სახეცვლილება ემჩნევა: ტრაგიკულად დაეჭვებულსა და ჩაფიქრებულს ნაოჭები ეშლება, თვალები უბრწყინდება, ილიმის და გახარებული ლეკურს ცეკვავს კვარცხლბეკზე. ვაკუშს მედეას ქანდაკება ისევ საწყის მდგომარეობაში მოჰყავს, ბიჭუნებიც, რომლებიც აქამდე ზღვაში ბანაობდნენ, უბრუნდებიან დედას. ვაკუში მედეას უტოვებს კრისტა ვოლფის წიგნს, რათა მან მჭვუნვარებისას წაიკითხოს ის წითლად მონიშნული მონაკვეთები, სადაც მის უდანაშაულობაზე წერია.

ვაკუშის განმარტებით, სიტყვა *კოლხოზი* აღნიშნავს საბჭოთა კავშირის მცდარ ეკონომიკას, მედეასთან კომბინაციაში კი იგი სიმბოლურად განასახიერებს მთელ საბჭოთა კავშირს. მისი თქმით, მან იმის გამო უწოდა მედეას ქანდაკებას *კოლხი მედეა კოლხოზში*, რომ მიეთითებინა მის სემანტიკურ კავშირზე საბჭოთა კავშირის პოლიტიკასთან. ამასთანავე იგი მეტანარატიული კომენტარით შენიშნავს, რომ სიტყვათა ამ კავშირის შექმნისას ისარგებლა ალიტერაციით, რომელიც არსებობს სიტყვებს შორის *კოლხეთი* და *კოლხოზი* (Margwelaschwili, 2017: 98). აღნიშნულ ეპიზოდში თემატიზებულია სიტყვების თამაში, რომელსაც გივი მარგველაშვილი თავის შემოქმედებაში ხშირად მიმართავს. ალექსანდრე კარტოზია გივი მარგველაშვილის როგორც პოსტმოდერნისტი ავტორის შემოქმედების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მახასიათებლად მიიჩნევს ენობრივ თამაშებს. მას მაგალითისთვის მოჰყავს მარგველაშვილის რომანი *მუცალი* და მასში მოცემული ენობრივი თამაშებით შექმნილი ისეთი სიტყვები, როგორებიცაა „თომინო („Thomino“) და „შიში“ („Schisch“) (Kartozia, 1997).

გარდა მედეას ქანდაკებისა, სიუჟეტში ასევე გვხვდება ლენინისა და სტალინის ძეგლები როგორც საბჭოთა კავშირის სიმბოლოები („ვაკუშის ტექსტებში“), როგორც კოლექტიური „მეხსიერების ადგილები“ (Nora, 1989). განსაკუთრებით საყურადღებოა ქვემოთ მოცემული მონაკვეთი, რომელშიც განმარტებულია მედეას კავშირი საბჭოთა კავშირის მთავარ იდეოლოგიებთან - ლენინთან და სტალინთან. გარდა ამისა, მასში ერთმნიშვნელოვნად წარმოჩნდება საბჭოთა კავშირის დანაშაულებრივი სახე:

რაც ამ ორ მთავარ იდეოლოგს მედეასთან აქვს საერთო, ესაა დანაშაული

მილიონობით ადამიანის სიკვდილში, რომელსაც ისინი საჭიროდ მიიჩნევდნენ იმ შემთხვევაში, თუ ეგონათ, რომ ვინმემ მათ იდეას უღალატა, ან თუ ვინმე მათ წინააღმდეგ მოქმედებდა ნებისმიერი ფორმით; ისინი მათ ანგარიშგაუწევლად უსპობდნენ სიცოცხლეს -ხვრეტდნენ; იდეოლოგიურ მოწინააღმდეგეებს ან მათ, ვისაც ისინი ასეთად მიიჩნევდნენ მასობრივად აგზავნიდნენ ბანაკებში, რაც, რაკი იქიდან იშვიათად თუ ბრუნდებოდა ვინმე, უმრავლესობისთვის სიკვდილის ტოლფასი იყო. (Margwelaschwili, 2017: 101)

„თუ მედეა შვილების მკვლელია, მაშინ იგი, მიუხედავად პირადი ტრაგედიისა, სისასტიკის არქექტიპულ მოდელად გვევლინება და შინაგან ნათესაობაში მოდის ლენინთან და სტალინთან, რომელთა იდეოლოგიამ და პრაქტიკამ მილიონობით უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა“ (გელაშვილი, 2021). ვაკუუმის აზრით, მედეას სინდისზეც არის ადამიანთა სიკვდილი, თუმცა არა იმდენის, როგორც ლენინისა და სტალინის შემთხვევაში, „მაგრამ ჩვენ ვაკეთებთ არა რაოდენობრივ, არამედ ხარისხობრივ შედარებას“ (Margwelaschwili, 2017: 101), - ამბობს ვაკუმი. მისი თქმით, მედეა უპირველესად თავისი შვილების მკვლელის სახელით გახდა ცნობილი, მიუხედავად იმისა, რომ გადმოცემის მიხედვით, კიდევ სხვა რამდენიმე ადამიანი იმსხვერპლა. საკუთარი ხელით ჩადენილი მკვლელობა იგივეა, რაც ბრძანების გაცემის საფუძველზე, სხვის მიერ ჩადენილი მასობრივი მკვლელობები. გივი მარგველაშვილის რომანის მთავარ პერსონაჟ ვაკუუმს მედეას გამართლება და მისი სახელის რეაბილიტაცია სურს. მისი აზრით, ის, რომ მედეა თავის შვილებს ხოცავს, მხოლოდ ევრიპიდეს პოეტური ფიქციაა და სინამდვილეში, თავისი შვილები თავად კი არა, კორინთელებმა გამოასალმეს სიცოცხლეს. მედეასგან განსხვავებით კი, სხვას ვერავის ვერ მიეწერება ის მასობრივი პოლიტიკური მკვლელობები, რომლებიც ლენინმა და სტალინმა ჩაიდინეს. მასობრივი პოლიტიკური მკვლელობები კი, თუ ისინი გენოციდად არ შეფასდა, იშვიათად განიხილება სასამართლოზე (Margwelaschwili, 2017: 125). ვაკუმი შენიშნავს, რომ საბჭოთა კავშირი უკვე აღარ არსებობს და დღეს აღარავის აინტერესებს ერთ დროს იქ მცხოვრები საწყალი ადამიანების ეგზისტენციალური პრობლემები (Margwelaschwili, 2017: 87).

მარგველაშვილის პერსონაჟები „მხატვრულ-მისტიკური განმანათლებლობის წამოწყებას აპირებენ: უკვე მიღმეთის მკვიდრი ბელადების ცნობიერების ქიმწმენდას“ (გელაშვილი, 2021). ვაკუუმის ანტითემატური მიზანი სწორედ ესაა, მას სურს, რომ მედეას ქანდაკების მსგავსად, „მფრინავი მტვერსასრუტის“ მეშვეობით, ლენინისა და სტალინის ძეგლებსაც შთაბეროს სული, დროებით გამოაცოცხლოს ისინი და სიმართლე დაანახოს მათ. სიმართლე კი, ვაკუუმის აზრით, ისაა, რომ ლენინი და სტალინი თავიანთ თეორიასთან ერთად დამარცხდნენ. მათ ეგონათ, რომ პროლეტარიზმი ყველგან წარმატებული აღმოჩნდებოდა. მათ ეს ბოძვა საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში სრული სისასტიკით მოიყვანეს აღსრულებაში. ვაკუმი მიიჩნევს, რომ ის, რაც მათ აღმოსავლეთ ევროპაში განახორციელეს, ისტორიაში ცნობილი ერთ-ერთი ყველაზე დამღუპველი პოლიტიკური შეცდომაა. ვაკუმი აპირებს, რომ ლენინისა და სტალინის ძეგლებსაც წასაკითხად მისცეს 21-ე საუკუნის ქართული- და რუსულენოვანი გაზეთები, თუმცა მისივე აზრით, გაზეთები არ არის საკმარისი იმ

ფიასკოს მასშტაბების სრულად გასაცნობიერებლად, რომელიც მათ განიცადეს. სრული თვითშემეცნებისთვის, ვაკუუმის აზრით, მათ სჭირდებათ ის, რაც მათი ისტორიული დაცემის მიზეზად იქცა, სახელდობრ, კარლ მარქსის *კაპიტალი*, რომელიც მათ სინამდვილეში არასწორად გაიგეს და თავიანთი აბსურდული ნააზრევი დაამატეს. „მარქსთან არაფერია ნათქვამი დიქტატურაზე და სოციალიზმისა და კომუნიზმის ერთ ქვეყანაში აღსრულების შესაძლებლობაზე“ (Margwelaschwili, 2017: 127). ამის გამო, *კაპიტალს* მივცემ მათ წასაკითხად, რათა ხელახლა წაიკითხონ გაიაზრონ და აღიარონ ის მცდარი ინტერპრეტაციები, რომლებიც მათ გააკეთეს. ლენინმა და სტალინმა, კომუნიზმის მცდარმა მოციქულებმა, ხელახლა უნდა წაიკითხონ სოციოლოგიის კლასიკური სახელმძღვანელო და სწორი დასკვნები გამოიტანონ; რის შემდეგაც ისინი ოგიუსტ როდენის ქანდაკების - „მოაზროვნის“ მსგავს პოზას მიიღებენ, თუმცა მათ უფრო მეტად მჭიმუნვარე და სრულიად უკმაყოფილო სახე ექნებათ, - ამბობს მარგველაშვილის რომანის პროტაგონისტი. „ხელოვნური მკითხველი“ შიშობს, რომ ლენინისა და სტალინის ძეგლების გაცოცხლების შემთხვევაში, ისინი კვლავ შეეცდებიან ისტორიის თავიდან დატრიალებას, საბჭოთა კავშირის დაბრუნებასა და თავიანთი აბსურდული იდეის განხორციელებას. თუმცა ვაკუუმის აზრით, ასეთი რამ შეუძლებელია, რაკი ისინი, მიუხედავად მცირეხნიანი გაცოცხლებისა, მაინც ძეგლებად რჩებიან (Margwelaschwili, 2017: 128-129). გივი მარგველაშვილის რომანში ამკარავდება ლენინის, სტალინისა და საბჭოთა კავშირის მცდარი პოლიტიკის კრიტიკა. გაკრიტიკებულია საბჭოთა კავშირის ძალადობრივი სისტემა, რეპრესიები, გადასახლებები და დახვრეტები. ეს ყოველივე კი ხორციელდება მეტაფიქციური ტექნიკებით.

კოლხი მედეა კოლხოზში როგორც მეტაფიქციურ რომანში ვხვდებით ინტერტექსტობრივ და ინტერმედიალურ ჩანართებს, კომენტარებს და მითითებებს სხვა ნაწარმოებებზე. ინტერტექსტუალობა, ტექსტთაშორისი მიმართებები, რომანში ექსპლიციტურადაა გამოხატული. პირდაპირ არის დასახელებული იმ ნაწარმოებების სათაურები და ავტორები, რომელებსაც რომანი ეხმიანება, ასეთებია: კრისტა ვოლფი და მისი *მედეა. ხმები*, კარლ მარქსი და მისი *კაპიტალი*, ევრიპიდე და მისი ტრაგედია *მედეა*, თემატიზებულია ასევე არგონავტების მითი და მისი მითოლოგიური პერსონაჟები: მედეა, იასონი, აიეტი და სხვ. ამასთან, ნაწარმოებში განსჯის საგნადაა ქცეული *ჰარი პოტერი*, ნახსენებია ჟურნალ-გაზეთებიც. რომანის ინტერტექსტუალობაზე მიგვანიშნებს ასევე მასში თემატიზებული „შოპენჰაუერიზმი“, რომელიც დაკავშირებულია არტურ შოპენჰაურის ფილოსოფიასა და მის ნაშრომთან: *სამყარო, როგორც ნება და წარმოდგენა*. ჰეტერო-ინტერტექსტუალობასთან ერთად რომანში ავტო-ინტერტექსტუალობაც იჩენს თავს. ტექსტში მრავალ ადგილას გვხვდება „ვაკუუმის ამბები“, რომლებიც უშუალოდ უკავშირდება გივი მარგველაშვილის ადრეულ შემოქმედებას, სახელდობრ კი მისი ავტობიოგრაფიული რომანების ციკლს *კაპიტანი ვაკუში*, რომლის მთავარი პერსონაჟიც ასევე ვაკუშია. აღნიშნული მეტაფიქციური ფენომენი შეიძლება განვიხილოთ როგორც მთავარი პერსონაჟის გადმოყვანა ავტორის სხვა ტექსტში. *კოლხი მედეა კოლხოზში* ასევე მრავლადაა ავტო-ინტერტექსტობრივი ცნებები

რომანიდან *კაპიტანი ვაკუში*, ასეთებია, მაგალითად, „გოგლიმოგლი“, „მამასახლისი“, „სააზროვნო- და სალაპარაკო ოთახები“ და სხვ. რაც შეეხება ინტერმედიალურ, ხელოვნების სხვადასხვა დარგის, სხვადასხვა მედიათა ურთიერთკავშირს, ამ მხრივ გვხვდება მიმართება ლიტერატურულ ტექსტსა და ქანდაკებას შორის. რომანში აღწერილია მერაბ ბერძენიშვილის მიერ შექმნილი მითოლოგიური მედეას ქანდაკება და ლენინისა და სტალინის ძეგლები, რომლებიც ცოცხლდებიან, წიგნს კითხულობენ, მოძრაობენ და ა.შ. რომანში *კოლხი მედეა კოლხოზში* თემატიზებულია ასევე ოგიუსტ როდენის ცნობილი ქანდაკება - „მოაზროვნე“, გამოყენებული შედარებისთვის. აღსანიშნავია, რომ თვით რომანშივეა თემატიზებული განსხვავება „წიგნის სამყაროს მატერიალს“ და „ქანდაკების სამყაროს მატერიალს“ შორის. ტექსტში მოცემული რეალისტური და ფანტასტიკური მოვლენების თანაარსებობის საფუძველზე შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ რომანში მაგიური რეალიზმის ლიტერატურული მიმდინარეობის ნიშნებიც იკვეთება.

რომანში ავტოფიქციურობის, ფიქციურ სიუჟეტში ავტობიოგრაფიული ელემენტების ჩართვის, ნიშნებიც იჩენს თავს. მიუხედავად იმისა, რომ რომანში *გივი მარგველაშვილის სახელი პირდაპირ არ არის დასახელებული, ნაწარმოების არაერთ მონაკვეთზე აშკარავდება „ნამდვილი“, როგორც გელაშვილი უწოდებს, „შემოქმედი“ ავტორისა და პერსონაჟი ვაკუშის იგივეობა გივი მარგველაშვილთან*. პროტაგონისტი ვაკუში ნაწარმოებში წარმოდგენილია როგორც ხანდაზმული ავტორის ახალგაზრდა ალტერ ეგო, მისი „წიგნისეული ორეული“. მაგალითისთვის მოვიყვანთ მთავარი მოქმედი პირის რეპლიკებს: „მე როგორც წიგნის პერსონაჟი პრინციპში ნამდვილი ვაკუშის იდენტური ვარ“ (Margwelaschwili, 2017: 95), „მე სხვა არავინ ვარ, თუ არა მისი ნამდვილი პიროვნების წიგნის პერსონაჟი“ (Margwelaschwili, 2017: 117). „ნამდვილ ვაკუშში“ იგულისხმება ნაწარმოების „ნამდვილი“ ავტორი, ამის საწინააღმდეგოდ, პერსონაჟი ვაკუში წარმოჩენილია როგორც „საკითხავი“ ვაკუში. რომანში ხაზი ესმევა პერსონაჟ ვაკუშის (რომელიც *კოლხი მედეა კოლხოზის* სიუჟეტისამებრ პერიოდულად განმარტოებით ჩამომჯდარი თავის ბიოგრაფიას წერს) და ავტორ ვაკუშის ავტობიოგრაფიული ხელნაწერის იდენტურ ჩარჩოსაც:

მაგალითად, ორივე ვაკუშის შემთხვევაში ამბავი გერმანიაში იწყება და მოგვიანებით, მეორე მსოფლიო ომის შედეგების გამო, ევროპის შორეულ სამხრეთ-აღმოსავლეთში გრძელდება. ორივე შემთხვევაში ხელნაწერები ასახავენ ვაკუშის ხანგრძლივ, თითქმის მთელი არსებობის მანძილზე გაგრძელებულ ტყვეობას საბჭოთა კავშირში. (Margwelaschwili, 2017: 51)

„*ხელოვნური მკითხველის*“ *შენიშვნა* - „*ნამდვილმა ვაკუშმა გერმანიაში ორი წიგნი გამოაქვეყნა თავის ცხოვრებაზე*“ (Margwelaschwili, 2017: 40) *ავტორეფლექსიურად უკავშირდება გივი მარგველაშვილსა და გერმანიაში გამოაქვეყნებულ მის ავტობიოგრაფიულ რომანების ციკლს კაპიტანი ვაკუში*. რომანში „*ვაკუშის ამბების*“ მკითხველის გარეშე დარჩენა, „წაუკითხველობის სენის“ თემატიზება და „*ხელოვნური მკითხველის*“ პერსონაჟის შექმნა შემთხვევითი არ უნდა იყოს. ეს ყოველივე იმის გამოძახილად მიგვაჩნია, რომ გივი მარგველაშვილის შემოქმედებას არც საქართველოში და არც გერმანიაში არ ჰყავს ბევრი მკითხველი.

„დიდი მარტოობისა და გარიყულობის განცდას მწერალში თავის მძიმე ბედისწერაზე უფრო თავისი წიგნების ბედისწერა იწვევდა. ის ძალიან განიცდიდა, რომ მისი ტექსტების დიდი ნაწილი ესოდენი დაგვიანებით დაბრუნდა ენობრივ სამშობლოში; რომ ამის გამო მას ცოტა მკითხველი ჰყავდა (გელაშვილი, 2021). ავტორეფლექსიურია მომდევნო მონაკვეთი, სადაც მკითხველის არყოლაა თემატიზებული:

მას („ნამდვილ“ ავტორ ვაკუმს, - თ.მ.) ისღა დარჩენოდა ეცქირა, გამოქვეყნების შემდეგ მკითხველის გარეშე დარჩენილი მისი საკითხავი მასალა როგორ დნება კარაქით წიგნის სამყაროს მზის ქვეშ, როგორ ტანჯავს მას ქრონიკული წაუკითხველობა, როგორ შთანთქავს ნაწილ-ნაწილ, სანამ მისგან აღარაფერი დარჩება, გარდა ვაკუმის რამდენიმე ტომისა გერმანული წიგნის მაღაზიის უსარგებლო თაროებზე და ორიგინალი ხელნაწერებისა მასთან სახლში. (Margwelaschwili, 2017: 97)

ფიქტიური ავტორი ვაკუმისა და ნამდვილი ავტორის - გივი მარგველაშვილის ერთმანეთისგან გარჩევა რომანში საკმაოდ რთულია. ამით ირღვევა ლიტერატურული ფიქციის საზღვრები, ავტორი ნაწარმოების შემოქმედისა და შიგა ტექსტობრივ დონეზე „მცხოვრები“ პერსონაჟიც. რაკი რთულია მოხუცი ავტორის პერსონაჟისა და ნამდვილი ავტორის - გივი მარგველაშვილის ერთმანეთისგან გამიჯვნა, ახალგაზრდა პროტაგონისტ ვაკუმს კი გივი მარგველაშვილის ახალგაზრდობასთან ბევრი საერთო აქვს, შესაძლებლობა გვაქვს ვივარაუდოთ, რომ მარგველაშვილმა რომანში *კოლხი მედეა კოლხოზში* თავისი ცხოვრება მეტაფიქციური წერის ტექნიკების გამოყენებით გარდაქმნა წიგნისეულ ცხოვრებად. საცნაურია ისიც, რომ პერსონაჟი ვაკუმში, ფიქტიური ავტორი და „ხელოვნური მკითხველი“ რომანში ასევე მოხსენიებულნი არიან როგორც ვაკუმში №1, ვაკუმში №2 და ვაკუმში №3. პერსონაჟი ვაკუმში, „ხელოვნურ მკითხველს“ ეუბნება შემდეგს:

ჩვენი ავტორი შედგება არა მხოლოდ თავისი თავისგან და ჩემგან - რაკი პრაქტიკულად ჩვენ ერთი და იგივე რეალური ადამიანი და პერსონაჟი ვართ, არამედ მესამე პირიც ეკუთვნის ამ ძირითად სტრუქტურას. [...] თქვენ, ჩემო ბატონო, აქ ხართ ვაკუმში № 3. ამაში ეჭვიც არ მეპარება. მერწმუნეთ: ჩვენი რეალური ავტორი, სხვათა შორის, ორივე ჩვენგანშია განაწილებული [...]. ჩვენ ვართ [...] მისი პერსონაჟის ორი განსხვავებული სახე, რითაც იგი ვაკუმის ამ ამბავში ანტითემატურად გამოჩნდა, და ისე გვაფიქრებს, გვალაპარაკებს და გვამოქმედებს, როგორც ვფიქრობთ, ვლაპარაკობთ და ვმოქმედებთ. [...] პრაქტიკულად, რომ შევაჯამოთ, ჩვენ აქ ვმოქმედებთ ვაკუმის იმ ამბავში, სადაც სამი ვაკუმია წარმოდგენილი. (Margwelaschwili, 2017: 149-150)

რომანის მოცემული მონაკვეთები იმაზე მიანიშნებს, რომ ვაკუმში №1, ვაკუმში №2 და ვაკუმში №3 წიგნში გადმოცემული ამბის ავტორის - ანუ იგივე ნამდვილი ვაკუმის სამი წახნაგია, რითაც საქმე გვაქვს ავტორის პიროვნების ეგოლოგიურ ანუ სუბიექტის ყოფიერების გახლენასთან (ჰუსერლის მიხედვით).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გივი მარგველაშვილი მეტაფიქციური რომანით *კოლხი მედეა კოლხოზში* აკრიტიკებს საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ იდეოლოგიასა და ამ დანაშაულებრივ, ძალადობრივ იდეოლოგიაზე დამყარებულ რეჟიმს. რომანში მეტაფიქცია გვევლინდება იდეოლოგიის კრიტიკის მთავარ ინსტრუმენტად. იდეოლოგიის კრიტიკას ემსახურება სიუჟეტში მოცემული ე.წ.

„მფრინავი მტვერსასრუტი“, რომლის ფუნქცია საბჭოთა კავშირის ჰორიზონტისა და ჰაერის, ისევე, როგორც საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის გონების მარქსიზმ-ლენინიზმის იდეოლოგიისგან გაწმენდა, გათავისუფლებაა. საბჭოური სისტემის გაკრიტიკებისთვისაა შემოყვანილი სიუჟეტში ლენინისა და სტალინის ძეგლებიც. ლენინისა და სტალინის მიერ შექმნილი კომუნისტური წყობილება რომანში გააზრებულია როგორც კარლ მარქსის *კაპიტალის* მცდარი ინტერპრეტაციის შედეგი, როგორც ისტორიაში არსებული ერთ-ერთი ტრაგიკული და საბედისწერო შეცდომა და სრული მარცხი; თვით ლენინი და სტალინი კი მოხსენიებულნი არიან კომუნიზმის მცდარ მოციქულებად, რომელთა კისერზეც მილიონობით უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლეა. რომანის ავტორეფლექსიური, ავტოფიქციური და ავტო-ინტერტექსტობრივი მონაკვეთებით გივი მარგველაშვილი მიგვითითებს თავის თავზე, როგორც საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ მსხვერპლზე. ავტორი იმის გამო ეხმიანება ამ ნაწარმოებში თავისი რომანების ციკლს *კაპიტანი ვაკუში*, რომ მასში აღწერილია მისი ცხოვრება ფაშისტურ გერმანიაში მეორე მსოფლიო ომის დროს, მისი დაპატიმრება მამასთან ერთად საბჭოთა კავშირის წარმომადგენლების მიერ, მისი ტყვეობა საბჭოთა საკონცენტრაციო ბანაკში და ა.შ. ეს ყოველივე ხორციელდება მეტაფიქციურობის ფარგლებში, მეტაფიქციური ლიტერატურისთვის დამახასიათებელი თხრობის სტილით.

დამოწმებული ლიტერატურა:

1. გელაშვილი, ნ. 2021. ნაირა გელაშვილის წინასიტყვაობა გივი მარგველაშვილის რომანისთვის „კოლხი მედეა კოლხოზში“. <https://bit.ly/3teQxKm>
2. Eaglton, T. : *Ideologie*. 1993. *Eine Einführung*. J.B. Metzler Sturgart. Weimar.
3. Eagleton, T. 1991. *Ideology: An introduction*. London: Verso.
4. Geisel, S. 2017. Rezensionenotiz zu Neue Zürcher Zeitung, 14.12.2017. <https://bit.ly/3r3SIxT>
5. Hutcheon, L. 2013. *Narcissistic Narrative: The Metafictional Paradox*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.
6. Kartoziya, A. 1997. *Zwischensprachspiel. Eine Betrachtung an einem Beispiel aus dem Muzal-Roman von Giwi Margwelaschwili*. In: *Konflikt - Grenze - Dialog: Kulturkontrastive und interdisziplinäre Textzugänge*-Festschrift für Horst Turk zum 60. Geburtstag. Von J. Lehmann (Band-Herausgeber:in), T. Lang (Band-Herausgeber:in), F. Lönker (Band-Herausgeber:in), Th. Unger (Band-Herausgeber:in). Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien.
7. Margwelaschwili, G. 2017. *Die Medea von Kolchis in Kolchos*. Berlin: Verbrecher Verlag.
8. Nora, P. 1989. *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*. University of California Press.
9. Scholes, R.E. 1979. *Fabulation and Metafiction*. University of Illinois Press.
10. Schmid, M. 1974. *Ideologie und Ideologiekritik: Bemerkungen zu einem Aufsatz von Claus Mühlfeld*. Franz Steiner Verlag.
11. Waugh, P. 2003. *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*. Routledge.
12. Wolf, Ch. 1996. *Medea: Stimmen*. Luchterhand.

Metafiction as an Instrument of Critique of the Communist Ideology in Givi Margvelashvili's Novel "Colchis Medea in Kolchos"

Moseshvili Tinatini

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Abstract

The main subject of this article is the novel "Colchis Medea in Kolchos" ("Die Medea von Kolchis in Kolchos", 2017) by the German-speaking Georgian migrant writer Givi Margvelashvili (1927-2020). The paper analyzes the metafictional, intertextual, intermediate, self-reflexive and auto-fictional sections of the novel. Metafictional insertions in almost every line of the novel remind the reader of the fictional nature of the work. However, the purpose of metafiction in Margvelashvili's work is not only to expose the fictional nature of literary texts. Its main function is to critique ideology. Marxist-Leninist ideology in the novel is compared to the dust from which the minds of the people of the Soviet Union must be cleansed. Clearing the horizon and the mind from the communist ideology, according to the novel's protagonist Vakushi, will allow people to breathe better, the main characters of the book will be given the freedom of speech, they will be able to express their opinions freely on various issues. The article also discusses the similarities between Colchis Medea and the main creators of the Soviet Union ideology, Lenin and Stalin. Moreover, the article also touches upon why the statue of Medea on the shores of Bichvinta created by Merab Berdzenishvili should read "Medea. Voices" ("Medea. Stimmen", 1996) by the East German writer Christa Wolf, and why the monuments of Lenin and Stalin should read the main work of the sociologist Karl Marx's "Capital" ("Das Kapital", 1867/1883/1894). In addition, we will focus on the "Vakushi's Stories", which can be found in many places in the work and which are directly related to Givi Margvelashvili's early work, namely, his cycle of autobiographical novels "Captain Vakushi". In the conclusion we try to convey the main message of Givi Margvelashvili's metafictional work "Colchis Medea in Kolchos".

Key words: Givi Margvelashvili, "Colchis Medea in Kolkhos", Vakushi, Soviet Union, Ideology, Criticism, Metafictional